

Nahapet

(részletek)

Ezerkilencszázhuszonegyben magányos vándor érkezett az Aragac-hegy oldalában megbúvó falucskába. Minden holmija egy háti és egy kézibatyuba kötve, másik kezében kérges bot. Magas, szikár alak, úgy ötven év körüli, soványságától még nagyobbnak látszik hatalmas fekete szeme. Nem is szemek: két sötét, véghe-tetlen mélységű szakadék. A jövevény azonnal beköltözött a falu szélén üresen árválkodó kalyibába.

...Nahapet már jó ideje élt a faluban, de alig tudtak róla valamit. Az a hír járta, hogy a Ván-tó vidékéről, Artamet faluból érkezett. Elvesztette az egész családját, akárcsak a többi artameti menekült. Aztán évekig bujdosott, vándorolt, végül – véletlenül-e vagy sem – megtelepedett az Aragac-hegy oldalán megbúvó falucskában.

...A legelső napokban, amikor kitört a háború, arrafelé is zavaros idők jártak, és a kajmakám magához hívatta Nahapetet. „Nahapet, mondta neki, sokat vendégeskedtem nálad, sok kenyeret megettünk együtt. Most háború van, veszély leselkedik rád, hadd fizessenek neked jóval a jóért... Nahapet, mondta, térj át a mi vallásunkra, legyél muzulmánna, hogy házadba bele csapjon a villám, el ne égessen, porig ne sújtsa a családodat.” Megértette Nahapet a kajmakám szavát, hogyne értette volna. Gondolkodott, aztán így válaszolt neki: „Tiszteletreméltó kajmakám, ha most megteszem, amit kívánsz, a másvilágon hogy adok majd számot a lelkemről? Örömy keresztény vagyok én – mondta –, örömyként is halok meg. A vallásomat, a népemet, a múltunkat nem tagadhatom meg.” „Hej, megbánod te még ezt, Nahapet” – szölt a kajmakám. „Nincs mit megbánnom” – mondta Nahapet. Aztán lett, ami lett. Nahapet egy szál maga maradt, az egész nagycsaládját legyilkolták, széthurcolták.

...Mikor Nahapet felesége a kisebbik leányát ki akarta szabadítani a katonák kezéből, egy kardcsapással végeztek vele. Nahapet két kezét a tornáca oszlopához kötözték, úgy kellett végignéznie a fiai meg a felesége halálát, a leányai megbecstelenítését. Utána eloldozták az oszloptól, szabadon engedték. Eredj, mondták neki, parancsba kaptuk, hogy az életedet megkíméljük, mehetsz, amerre látsz...

...Antaram a beszédben végre elért oda, ahová kezdettől szándékozott. Elmondta, hogy ismer egy özvegy-asszonyt, Nubar a neve. Az özvegy az ő vidékükről való, egészséges, becsületes, dolgos asszony, ugyanúgy elvesztette gyermekét és hitestársát, akár Nahapet. Ők már eldöntötték Apróval, hogy megkérik Nubart Nahapet számára, ezért szeretné, ha bátyja elmenne velük a menyasszonyért, és magával hozná ide. Antaram azt is elsutogta, hogy már beszélt Nubarnak Nahapetról. Az sem fiatal már, Nahapet sem sihederkorú, nem kell szerelemről ábrándozniuk.

...Nahapet tovább pipázott és azon gondolkozott, amit a húga már jó előre kitervelt Apróval. Vajon össze lehet-e ragasztani a széttört cserépedényt? Neki, Nahapetnek azt ajánlják, hozzon új asszonyt a házhoz, aztán majd gyermekei születnek tőle – ugyan miféle asszony lesz az, aki elfelejti vele Manusakot? Miféle asszony az, aki Nahapet megfagyott szívét életre lehel, aki lelkének sebeire gyógyírt tud adni? Ugyan miféle gyermekek születhetnének még Zsirajr, Hrajr, Gevorg, Andranik, és Murad után? Ahogy rájuk gondolt, azonnal megjelentek előtte mind, együtt. Szosze és Dzejran is ott álltak a fiúk között. Manusakot is látta... Csinos, nyúlánk természetű, sötét pilláit szégyenkezve lesüti. Ilyennek látta őt Arckéban, amikor látogatóban járt a nényénél, s a leánynak selyemkendőben almát küldött. Emlékeiben úgy élt a felesége, ahogyan először meglátta. Hallotta a hangját is:

Dle jaman, csónak jön a Ván-tavon át...

...Másnap már mindenki tudta, hogy Apro és Antaram férjhez akarják adni az özvegy Nubart az artameti Nahapethez.

A hír eljutott az Artametből menekült öreg Hakobhoz is. Az öregember elméje elborult a sok szenvedéstől, de időnként voltak tiszta pillanatai. ...Reszkető kézzel húzott elő egy zacskót rongyos ingéből. Belenyúlt, pár szem almamagot vett ki belőle, odanyújtotta Nahapetnek:

– Fogd, Nahapet, menj, mentsd meg az artameti almát!... A törökök fejszével irtják a fákat... folyik a vér az almafából, zokognak a fák, halnak az ágak... Mentse meg az életüket, Nahapet! Benned van minden reménységünk... Fogd ezt a magot, vidd, eredj!

Nahapet két kezébe fogta az öreg reszkető kezét, meghajolt, megcsókolta a kiszikkadt ujjakat. És életében először esett meg vele, hogy mások előtt kitört belőle a zokogás. Sírt keservesen, mint az ártatlanul megvert gyermek. Sírt, fogta a szerencsétlen, bomlott elméjű Hakob öreg, eres kezét, s hol ajkához, hol szeméhez emelte. A boldogtalan öreg ettől mintha feleszmélt volna. Jobb kezét kiszabadította, kebléhez ölelte Nahapet fejét, úgy vigasztalta:

– Ne sírj, drága kincsem, Nahapet... ne gyötörd magad... úgyis hiába! Ami volt, elmúlt fiacskám. Nincs már gyász és halál, nincs siralom, zokogás, mindennek örökre vége... Menj haza Nahapet! Menj, ültess almafát! Gyakran öntözgesd, nehogy szomjan vesszen, nehogy kiszáradjon! Nőjön nagyra az almafád, soka-sodjon! Nőjön és sokasodjon, most és mindörökké!

...Nahapet megsuhogtatta az ostort, s az ökrök, mintha szárny emelné őket, röptek a kétkerekűvel.

Nubar ócska sáljába burkolózva ült a szénán, tekintete a távolba révedt. A messzi hegyek ormán megjelentek az első napsugarak, de a völgyre még árnyék borult. Hirtelen rátört egy emlék: olyan érzése volt, mintha Musegh, a férje vinné szekéren a Szent Karapet-kolostorba. Zarándokútra mentek... Amikor elsőszülött gyermeküket eltemették, fogadást tettek, hogy áldozatot visznek a musí Szent Karapet-kolostorba újabb gyermekáldásért...

...Szegény jó Musegh! Megálmodta a fiát, és valóban fia született. A fiúcska a keresztségben a Korjun nevet kapta. Az én fiam, ha felnőtt, oroszlán lesz, mondogatta mindig Musegh. Kétéves sem volt még a kis Korjun, mikor egy este belázasodott. Másnap hajnalra kiszendvedt, egy éjszaka alatt elvitte a láz. Musegh meg sem tudta, hogy meghalt a fia. De jó is, hogy nem tudta meg! Akkor épp a Ván védőivel harcolt a barikádokon, Nubar pedig a Ván környékéről összeverődött menekültek táborában volt. Meghalt a fiúcska; zokogtak, gyászoltak, elsiratták, el is temették. Három nap sem telt bele, a védvonalból a katonák meghozták Musegh holttestét is...

Nahapet váratlanul fordult meg, Nubar éppen a szemét törölgette...

Az asszony erre összeszedte magát, megtörölte a szemét, és elnézett messzire, messzire, a hegyek karéja felé. Arca szomorú volt, szemét még mindig könnyek harmatozták. Az ökrök lassan lépegettek, mintha ők is éreznék az emberi bánatot. A mezőkből hűvös kék pára szállt fel. Reggeli fényben fürdött a táj; a síkság, a hegyhát. A föld és a szikla szomjasan szívta magába a nap melegét.

Nahapet lehorgasztott fejjel töprengett.

...„Földre szállt angyal volt Manusak – szólalt meg lelkében a gondolat –, földre szállt angyal volt. Aztán felment a mennybe, és magával vitte ártatlan gyermekeit is. Áldott legyen az emléked, Manusak, ezerszer legyen áldott! Ha most fentről letekintesz rám, bocsáss meg nekem!... A boldogtalan Nubar sem vétkes semmiben. Jólelkű emberek tanácsára, Isten segédelmével kötöttünk szövetséget... Hát bocsásson meg szentséges lelked nekem is, a szegény Nubarnak is, Manusak! Úgy legyen, mindörökké, ámen... ámen...”

...A nap már a hegyen ült, amikor Nahapet és Nubar elérték a falut. A talisi pihenő után még öt-hat óra szekerezés várt rájuk. Addigra elfáradtak az ökrök, eltörődtek ők maguk is. Az alkony utolsó sugarai tűzlángba borították az eget, a bíbortól a barackszínig lángolt a szemhatár.

– De szép is a naplemente, Nubar – szólta hátra csendesen Nahapet –, ritka szép nap ez a mai...

Az állatok – ki tudja, miért – megálltak.

– Fogjuk ki az ökröket – indítványozta Nahapet –, hisz megérkeztünk, itthon vagyunk már...

Az ökröcskék fellélegeztek, hogy kihúzhatták a fejüket a járomból, s hosszan álldogáltak egymás mellett, nézték ők is a lángoló eget. Nahapet és Nubar a szikla szélén ülve hallgatagon figyelték a hegyek karéja mögött lebukó napot. Az este lassan kioltotta az alkony fényeit, az égbolt színe sötétre vált, s egyszer csak azt vették észre, hogy keletről a hold emelkedő sarlója tekint le rájuk.

– Induljunk Nahapet – suttogta Nubar.

– Fáradtak az ökrök, hadd legeljenek még – mondta Nahapet. – Nézd csak, milyen gyönyörű itt is a hold! Olyan, mint nálunk. Emlékszel, hogy ereszkedett a Ván-tóba? Onnan borította fénybe a széles égboltot...

Nahapet meggyötört szívének sok volt egyszerre ennyi szépség. Lehunyta a szemét, és abban a percben almaillatot érzett. Úgy tűnt neki, Nubar felől árad az artameti alma ismerős, fűszeres, holtakat is feltámasztó illata.

Dzsotjänné Krajcsir Piroksa fordítása